

УДК 681.5

Б.В. Сава, І.Р. Козбур, к.т.н., доц. В.Р. Медвідь

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ ПРИВОДАМИ КРОКУЮЧОГО ШАСІ МОБІЛЬНОГО РОБОТА

B. Sava, I. Kozbur, Ph.D., Assoc. Prof., V. Medvid

RESEARCH OF AUTOMATIC CONTROL SYSTEM OF DRIVES OF STEP MOBILE CHASSIS

Крокуючі шасі мобільних автономних роботизованих систем, у порівнянні з традиційними, забезпечує високу адаптацію до нерівностей опорної поверхні, принципово більшу маневреність, що допускає переміщення машини в довільному напрямку, повороти на місці, опорну прохідність по ґрунтах з низькою несучою здатністю. Крокуюча машина використовує закладені в принципі крокування можливі розв'язки руху корпусу машини в залежності від дороги. За рахунок зміни руху стоп щодо корпусу крокуюча машина може забезпечити рівномірний і прямолінійний рух корпусу машини при переміщенні по поверхні з нерівностями, що досягають величини дорожнього просвіту машини.

Розглянемо проблему стабілізації руху крокуючого апарата (рис. 1) з метою забезпечення заданої програмної кінематики. Досліджується модель, у якій масивний корпус опирається на ноги, що не мають маси. Керування здійснюється за допомогою моментів, що діють у шарнірах ніг.

Нехай $OXYZ$ – головні центральні осі інерції корпусу. Положення осей $OXYZ$ щодо абсолютних $O_1\xi\eta\zeta$ будемо характеризувати координатами центра мас апарата $\xi\eta\zeta$ і кутами φ, θ, γ (рис. 1). Обрані кути визначають положення корпусу відносно нерухомо орієнтованих осей з початком у центрі мас. Проекції $\omega_x, \omega_y, \omega_z$ вектора кутової швидкості корпусу на осі $OXYZ$ пов'язані формулами:

$$\dot{\phi} = (\omega_z \cos \gamma - \omega_x \sin \gamma) / \cos \theta; \quad \theta = \omega_x \cos \gamma - \omega_z \sin \gamma; \quad \gamma = \omega_y - \phi \sin \gamma \quad (1)$$

рівняння руху корпусу приймають вигляд

$$m\ddot{\xi} = \sum_i N_{i\xi} + F_\xi; \quad m\ddot{\zeta} = \sum_i N_{i\zeta} + F_\zeta; \quad m\ddot{\eta} = \sum_i N_{i\eta} + F_\eta; \quad A\dot{\omega}_x = M_x - (C - B)\omega_x\omega_z; \\ B\dot{\omega}_y = M_y - (A - C)\omega_z\omega_x; \quad C\dot{\omega}_z = M_z - (B - A)\omega_x\omega_y. \quad (2)$$

де $N_i = (N_{i\xi}, N_{i\eta}, N_{i\zeta})$ – реакція поверхні в точці опори; F – рівнодіюча всіх інших сил, прикладених до апарата; m – маса; A, B, C – моменти інерції корпусу; $M = (M_x, M_y, M_z)$ – вектор моменту щодо центру мас всіх сил, прикладених до апарата:

$$M = \sum_i r_{ci} * N_i + M_F; \quad (3)$$

де r_{ci} радіус-вектори точок опори; M_F – момент сил, що не є реакціями опори.

Прийmemo, що кожна нога складається із двох ланок – стегна та гомілки, має одноступінчатий шарнір у коліні й двоступеневий шарнір у точці підвісу стегна до корпусу. Кут у коліні між гомілкою й стегном позначимо через q , кут між негативним напрямком осі OZ і стегном – через β , а кут між віссю OX та проекцією стегна на площину OXY – через α (мал. 1). Для визначення реакції поверхні в точці опори маємо вирази:

$$N_x = \frac{M_\alpha \cos \alpha}{L^S} + \frac{M_\alpha L_S - M_q L^S}{l_1 l_1 \sin q} \cos q; \quad N_y = -\frac{M_\alpha \cos \alpha}{L^S} + \frac{M_\beta L_S - M_q L^S}{l_1 l_1 \sin q} \sin \alpha; \\ N_z = -\frac{M_\beta L_C - M_q L^C}{l_1 l_1 \sin q} \quad (4)$$

у яких відповідно M_α, M_β, M_q – керуючі шарнірні моменти;

$$L^S = l_1 \sin \phi - l_2 \sin \beta; \quad L_S = l_1 \sin \phi; \quad L^c = l_1 \cos \phi - l_2 \cos \beta; \quad L_C = l_1 \cos \phi. \quad (5)$$

l_1 - довжина гомілки; l_2 - довжина стегна; $\varphi = q + \alpha - \beta$ – кут між гомілкою й негативним напрямком осі OZ (мал. 1).

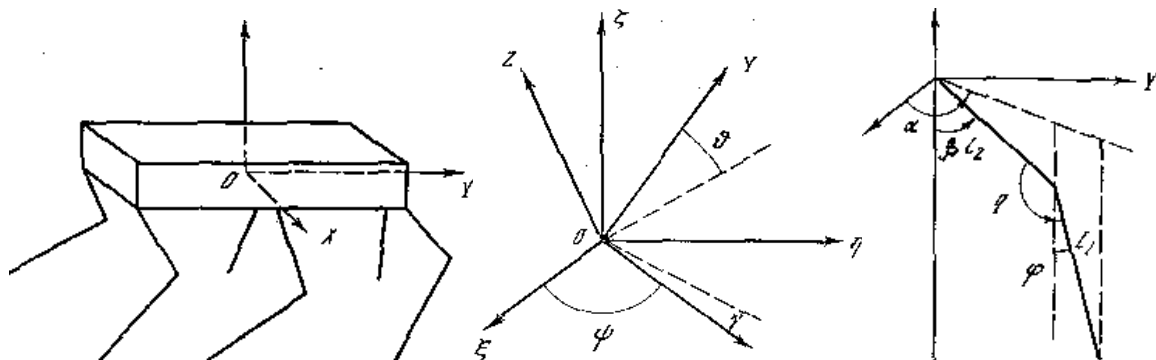

Рис. 1 – Модель та кінематика крокуючого апарату. Кутові характеристики корпусу

Узагальнені координати апарату Q визначаються за допомогою чисельного інтегрування рівнянь (2) з врахуванням (3) і (4). Таким шляхом здійснюється імітація реального руху корпусу апарату й перевірка ефективності алгоритму керування.

Завдання керування корпусом апарату сформулюємо в такий спосіб. Нехай у фазовому просторі (Q) узагальнених координат і швидкостей корпусу задана програмна крива. Потрібно за рахунок керування шарнірними моментами ніг, що перебувають в опорній фазі, забезпечити вихід фазових координат на програмну криву.

$$Q_H = Q_H(t), \quad \dot{Q}_H = \dot{Q}_H(t). \quad (6)$$

Рівняння руху (1), (2) можна записати у вигляді похідних другого порядку від узагальнених координат

$$\ddot{Q} = f(Q, \dot{Q}, N, M, W) \quad (7)$$

де через W позначені всі реальні збурювання, що діють на апарат. Під збурюванням W розуміємо, наприклад, відхилення геометричних параметрів, ваги й моментів інерції корпусу від розрахункових значень, помилки визначення напрямку й початку головних центральних осей інерції, помилки відпрацювання керуючих моментів двигунами, невідомі зовнішні сили, що діють на апарат, і т.д. Позначимо

$$u = f(Q, \dot{Q}, N, M, 0) \quad (8)$$

$$v = f(Q, \dot{Q}, N, M, W) - f(Q, \dot{Q}, N, M, 0) \quad (9)$$

Таким чином, являє собою праву частину дозволених щодо других похідних рівнянь руху за умови, що збурювання відсутні, відповідно рівняння (7) приймає вигляд:

$$\ddot{Q} = u - v$$

У подальшому отримуємо лінеаризовану математичну модель, що описує динаміку гідроприводу ноги крокуючої машини (КМ). У гідроприводі використані розподільники із пропорційним керуванням, насос із LS-керуванням (load sensing – чутливий до навантаження) та гідроциліндри.

Моделювання гідроприводу, базується на методах простору станів.